

*Мәшінүр (Жұсан)
Жұсіптің
Түркістанға алаш
баруы*

«Он бесте түсіп жолға болып гаріп» /69/-демекші Мәшінүр-Жұсіп 1872-нің жазында Түркістан, Ташкент сапарына жолға шыгады.

Ақкөл жайылымындағы Исаbek ишан Мәшінүр-Жұсіпті «хасыда» оқуан оқытып, Бұхара-и Шәріпке Қожа Баһауддинге оқытуға апармакшы болғаны мәлім. Дегенмен де Исаbek ишан 1871 жылы /70/ дүниеден өтіп, ойындағысын жүзеге асъра алмады. Ал Исаbek ишан омірден өткенде Мәшінүр-Жұсіптің жасы 13 те болған. Өкінішке орай кейбір деректерде: «Исаbek ишан кайтыс болғанда Мәшінүр-Жұсіп 22 жаста екен» /71/ деп, жаңақтастық жол берілген. Ал Исаbek Ишаниң шөпшегі Ахметтолланың /1957 жылы туған/ жаңуялың мұрагатындағы мәліметтінде: «Исаbek 79 жасында кайтыс болған, онда Мәшінүр-Жұсіп 13-14-терде екен» /72/-дегендерек бар.

Исаbek ишан тірісінде Мәшінүр-Жұсінке хат /73/ жазып қалдырады. Бұл хаттың мазмұны бізге белгісіз. Бұған дейін аталмыш хат туралы мәшінтуртанышылардың деректерінде еш маглұмат болмаганымен де, М. Алпысбес, Т. Аршабек, Е. Қасен, Е. Кейкі жазған «Көне қоқтау, байыргы Баянаула байтағының тарихы» кітабында алғаш жазылады. Әрине бұл кітаптың Иманғали Мөнкінұлының колжазбалары негізінде жазылғанын ескерсек, шындықта жақын төрізді. Дегенмен де жоғарыдағы авторлардың Исаbek Ишаниң хаты туралы деректің кайдан алғанғанын корсетпейі, орине өкінішті. Қалай дегенмен де:

«Бір журнақ заттан шыққан асыл еді,
Қара түгіл қожадан асып еді.

Әркімнің өз заманына дегендейін,

Тақсырдың шарапаты басым еді», деп /74/, Мәшінүр-Жұсіп, тірісінде ұстаз ретінде қадыр тұтқан Исаbek ишаниң тұлғалық қасиеті мен ата-тегіне көтысты құнды мағлұмат береді.

15 жасқа келген Мәшінүр-Жұсіп Қамаридден хазірет пен Исаbek ишаниң «білімнің көзі Түркістанда», -деген қағидаларын жағында бेरік үстап, Мұса мырзаның саудағер жолдасының керуенімен жолға шыгады. Бұл Мәшінүр-Жұсіптің бірінші сапары. Екі ай жүріп Түркістанға да жетеді. Түркістанда Мәшінүр-Жұсіп Қожа Ахмет Яссай мазарында болып, Бұхардан келген белгісіз бір адамның сөзі мен ісіне конілі түсіп, таныса көле ол «Көкілташ» медресесінің іесі болып шығады. Мәшінүр-Жұсіп Бұкардағы «Көкілташ» медресесінде екі жыл білім алды. Бұл 1872-1874 жылдар аралығы. Медресені төмамдап, мұсылман жоғары білімін бітіргенін айғақтайтын «шатырхатқа» кол жеткізеді.

Бұл медресенің қазак даласындағы сауаттылықты насиҳаттауындағы үлес-салмагы айттарлықтай болғанын, біз білетін тарихта берісі Бұкар-Жыраудан, әрісі Арғын бабадан бастау алды. Көкілташ ислами сопылық ілімнің бір тармагы нақышбандия тарихаты мектебінің бірі болғандығы белгілі. Бұған Мәшінүрдің:

«Келеді шығып жана аңы терім,
Шабуға бүктетіліп жетпей жерім.

Күндіз-түні басыма пана болған

Қожай Баһаулдин көміл пірім.» деуіндегі сабактастық арнасының алтын желін байыптау күйіндік тудырмайды.

Пайдаланған әдебиеттер:

69. Мәшінүр -Жұсіп Конеев. Таңдамалы. Алматы-1990 жыл, 103-бет.

70. М. Алпысбес, Т. Аршабек, Е. Қасен, Е. Кейкі «Көне қоқтау, байыргы Баянаула байтағының тарихы» // 434-бет. Астана «Парасат Әлемі» баспасы, 2005 жыл.

71. Н. Ахметқалиұлы «Исабек Ишан кім?» // «Сарыарқа Самалы, №58, 27 шілде, 18-бет. 2001-жыл.
72. «Мәшінр-Жүсіп» тандамалы өлеңдері. 1-том, 530-бет. Павлодар 2005 жыл.
73. М. Алпысбес, Т. Аршабек, Е. Қасен, Е. Кейкі «Көңіл қектау, байыргы Баянаула байтапының тарихы» // 434-бет. Астана «Парасат Әлеммі» баспасы, 2005 жыл.
74. «Мәшінр-Жүсіп» тандамалы өлеңдері. 1-том, 379 бет. Павлодар 2005 жыл.